

Editura NEUMA
Strada Carpați nr. 28
Dej, județul Cluj

Editor: Andrea H. Hedeș

DTP: Gelu Iordache

Ilustrația copertei: Andrei Hedeș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GÂRBEA, HORIA
O călătorie spre centrul canonului : 50 poeți contemporani
/ Horia Gârbea. - Dej : Neuma, 2025
ISBN 978-630-357-001-3
821.135.1.09
929

HORIA GÂRBEA

O CĂLĂTORIE
SPRE CENTRUL
CANONULUI

50

— POEȚI —
CONTEMPORANI

Editura
NEUMA
2025

Cuvinte la început

Nu aveți în față o „istorie literară”. Această carte este o formă de definire a poeziei române a ultimelor aproximativ trei decenii printr-un număr de poeți și de volume despre care am scris consecvent într-o perioadă lungă. Ea este însumarea unor cronici de întâmpinare, ceea ce, în viziunea mea, îi conferă prospețime.

În selectarea autorilor și operelor am dorit să propun o configurație a unei epoci prin exemple cât mai relevante. Părțile spun ceva despre câte o carte, prin aceasta și despre cel care a scris-o, chiar dacă m-am referit doar tangențial și la alte volume ale aceluia. Întregul își propune să ofere o hartă, policromă desigur, dar a unui teritoriu circumscris de hotare: unul este cel lingvistic, altul e al genului literar și încă unul este al valorii, așa cum o înțeleg eu. Astfel, am convingerea, întregul depășește în semnificație adunarea părților, ridicându-le pe toate la un înțeles.

Volumul de față este dedicat doar poezilor din motive de sistematică. Un alt volum va cuprinde poetele. Vor urma, inerent, apariții similare dedicate prozei și celorlalte genuri. Suma tuturor nu o văd ca pe o istorie literară. Fenomenele la care

m-am referit sunt practic contemporane și nu pot constitui un șir de elemente de așezat diacronic. Ele nu îngăduie o periodizare. Am distins totuși între autorii cu o operă constituită clar și cei care, prin vârsta lor, pot oferi încă multe surprize.

Segmentarea în cărți cu apariție distinctă am conceput-o din motive de strategie editorială, convins că o serie este mai ușor de asimilat, parte după altă parte, decât un tom excesiv de voluminos.

Putem trage o concluzie generală sau mai multe privind ceea ce am dorit să fie o panoramă a poeziei române contemporane prin cei mai calificați reprezentanți ai ei? Părerea mea este că nu. Avem 50 de elemente pe care le putem grupa, dar în chip relativ, după formă și mărime, culoare sau textură, și care își păstrează individualitatea mai presus de unele trăsături comune. Depinde ce criteriu alegem. După unul pot fi ușor de încadrat într-o submulțime, iar după altul ar intra în categorii diferite.

Este sigur că unii poeți au fost expuși la influențe reciproce directe sau prin „aerul epocii”. Uneori am schițat comparații, găsind similitudini. Pot să afirm însă că personalitatea fiecăruia contează mai mult, în fiecare caz, decât eventualele afinități, solidarități, fenomene de emulație și contaminare. De fapt, selecția însăși propune acele individualități care se disting net, se definesc, fiecare în parte, prin unicitate. Nu mi-am propus, indiferent

de evidențierea cu rol demonstrativ a unor similitudini, să stabilesc grupări care s-ar dovedi fatalmente subiective. Numirea unor serii sau generații, pe urmele unei clasificări care s-a fixat în timp, are tot un rol explicativ și simplificator pentru expunerea cazurilor.

Am convingerea că fiecare poet (sau autor, în sens larg) care contează este un caz aparte pe care cititorul, căci un critic este tot un cititor, eventual unul mai experimentat, îl poate surprinde în specificul său ori, după caz, nu reușește acest lucru.

Pentru perioada de după 1989, nu a venit încă momentul sintezelor și ele vor fi dificil de realizat având în vedere explozia editorială care a fărâmițat literatura. Au apărut multe nume noi, iar poeții parțial sau complet afirmați înainte de 1989 au avut apariții care au resimțit climatul libertății. Dar tirajele au scăzut, titlurile s-au înmulțit ca și editurile, cuprinderea întregului fenomen, mai ales că unele cărți sunt efectiv intruabile, devine imposibilă chiar pentru o echipă numeroasă.

În aceste condiții, ceea ce poate realiza un singur om, care citește cărți și scrie despre ele, este să dea seama de numele și titlurile ce au intrat în aria lui de cuprindere, cu conștiința că se poate să-i fi scăpat mult dintr-un fenomen extins și cu speranța că, totuși, nu a ratat esențialul.

În cele trei părți ale volumului, inegale ca întindere, am adoptat pentru fiecare dintre cei cuprinși

ordinea alfabetică. Este și acesta un mod de a recunoaște că un alt criteriu mi s-a părut inoperant.

Stilul este cu totul liber și nu m-am preocupat de unitate stilistică și nici să dau un aer rigid, scolastic textelor mele. Am ales orice formulare care mi s-a părut adecvată, fără să ocolesc aluzia, sinecdoca, litota și trimiterile (ironice) la opere binecunoscute. Cititorii pe care-i am în vedere au discernământ și cultură, astfel că pot simți cu satisfacție fraze succulente, atâta cât pot fi astfel niște secvențe de text critic. Ceea ce contează este precizia descrierii, în ansamblu. Nu am reluat în acest volum cronici care au apărut anterior în alte volume.

Fiecare capitol dedicat unui autor poartă inevitabil mărcile cronicii de întâmpinare. Cărțile au fost citite imediat după apariție și rostirea despre ele s-a produs repede. Nu am complexul superficialității, ci plăcerea de a crede că observația și reacția la zi conferă o frăgezime care ar putea, într-o situație ideală, să captiveze cititorul și implicit să-l facă atent la poezii prezentați.

AUTORUL

Spre centrul canonului

Clipa cu muchia în veșnicie

Dacă Horia Bădescu ar fi scris doar poezia bine-cunoscută *De juventute* („O stea poți purta noaptea asta pe umăr,/ poți iubi, poți vorbi cu prietenii duși,/ poți uita anii care se-adună la număr;/ e toamnă nebun de frumoasă la Cluj!”), locul său printre poeții de seamă ai limbii române ar fi fost asigurat. Dar autorul *Marilor Eleusii* a scris mult mai mult, dovadă și acest nou volum, *dinaintea ta merge tăcerea*, care cuprinde aproape două sute de texte, toate inedite, și care apare în „seria de autor” dedicată de editura Școala Ardeleană poetului clujean.

Horia Bădescu este un versificator abil, dar care nu abuzează de capacitatea sa de a stăpâni prozodia clasică, un erudit în domeniul liricii care nu face paradă de cunoștințele lui și un poet ce se ferește de excese. Ca persoană cultivată, ostentația îl stingherește și se scutură cu eleganță de ea.

Una dintre temele abordate destul de frecvent de poet este aceea a duratei și a veșniciei. „Mai lungă decât veșnicia/ e clipa”, scrie el, dar sămânța care încolțește în umezeala de sub arbori „n-o va ști niciodată”. Durata se măsoară, după caz, cu ora, cu secolul, cu mia de ani. Toate aceste unități pe care

fenomenele vieții le iau în calcul, sunt numai niște proiecții mai scurte sau mai lungi pe axa timpului ale unei eternități. Dar „Pe muchia nevăzută a clipei/ adastă toate măsurându-și/ puterile”. Timpul se mărește și se contractă. Timpul nu este la Horia Bădescu o categorie obiectivă, ci depinde de subiectivitatea celui care-l trăiește. Pe de altă parte, dacă admitem că „viteza existenței” este diferită la mai mulți trăitori, ajungem la o aplicație (poetică, desigur) a teoriei relativității restrânse, iar pe poet îl putem vedea aplicând niște lirice transformări Lorentz pentru a converti măsurarea duratei.

Din punct de vedere al artei poetului, secunda are „muchii nevăzute”, poate deveni nelimitată, nu oprită, ca la Goethe, ci dilatată. Trupul este „lepădat în bătaia pendulei”. Așadar, între două sunete ale ceasului, materia nu mai prezintă importanță, ci trecerea vremii este măsurată numai cu spiritul.

Unele dintre texte iau forma unor rugăciuni (psalmi). Poetul se adresează direct divinității, în stil biblic, (*Am trecut, Doamne, prin inima ta*), îi mărturisește angoasele și nu se îndoiește de mântuire.

O altă idee care revine în versuri este aceea a cuvântului. Pentru poet, cuvântul este un element întemeietor, dar este și supus deformării, cu toate că vorbele sunt „cu mult mai luminoase decât orice astru/ și mai nemărginite ca marea”. Cuvântul este „răzvrătitul, amărâțul, supusul”, iar poemul

Horia Bădescu

„zămislește tăcerea”. Lupta poetului nu se dă împotriva cuvintelor, ci el caută să le modeleze pentru a da formă tăcerii. Ca și timpul, despre care spuneam că reprezintă o temă esențială a poeziei lui Horia Bădescu, și *logosul*, se caracterizează prin plasticitate. El este deformabil. Dacă pentru timp avem o reprezentare vizuală în ceasurile „coflecite” ale lui Dali, pentru cuvânt nu există *Persistența memoriei*. Poetul afirmă clar: „cuvintele nu au memorie”. Vasăzică ele conțin memoria, ca niște hard-disk-uri. Poți afirma despre un hard că „are” memorie, dar nu că „își amintește”!

Asemenea nuanțe ale gândirii, ale reflecției asupra unor concepte și fenomene, oferă cititorilor Horia Bădescu, punându-le la încercare nu doar capacitatea de analiză, ci și fantezia. Aceste chestiuni, cu care poezia și chiar cititorul de poezie se deprind mai greu, teritoriul liric actual fiind cel mai adesea al senzualității, sporesc nivelul de interes al textelor. Trebuie spus însă că abordările „filosofice” s-ar transforma în eseuri ori ar deveni plicticoase dacă poetul nu le-ar polei cu grația unei sintaxe care să le potențeze în sens clar liric. Autorul este un calofil, învelișul ideilor este fasonat cu atenție și cu o plăcere specială a migalei. Ceasornicarul și bijutierul găsesc farmec în complicațiile și miniaturizarea pe care și le propun. Uneltele artistului nostru, chiar când e vorba despre dălți, au ascuțime și finețe.

Horia Bădescu

Cel mai recent volum al lui Horia Bădescu constituie o lectură substanțială în idee și în același timp plăcută la parcurgere.

Horia Bădescu

Ce bine e să fii Daniel!

Daniel Bănulescu este un mare poet în viață. El e foarte mulțumit de poemele lui, chiar încântat. Și are dreptate. E mulțumit și de viața pe care o duce. Dar nu e egoist. Ar dori ca noi toți să avem privilegiul de a trăi viața lui Daniel Bănulescu. Din păcate acest lucru nu e posibil. Noi, ceilalți, putem să trăim viețile noastre și doar să citim cățile lui, să fugim, cum ne recomandă el, din viețile noastre în cartea lui.

Poetul a scris puțin și și-a rescris multe dintre texte. A debutat în 1990. După ce a scos al doilea volum, a realizat două antologii cuprinzând textele din primele două cărți. Apoi a scris-o pe a treia și imediat a scos o altă antologie din primele trei. A realizat un „Manual de literatură” în care și-a adunat prietenii poeți și, mai e vorbă?, a cules din nou versurile lui care-i plac atât de mult.

Volumul de acum, *Ce bine e să fii Daniel Bănulescu*, apărut recent la Cartea Românească e tot o antologie a primelor și singurelor trei volume la care, generos ca totdeauna, Daniel Bănulescu ne oferă și cinci texte inedite dintre care unul genial (*Poem de scris pe zid*) de numai trei cuvinte: „Cartea/ Fute/ Moartea”. Un alt text nou este destinat de

Daniel Bănulescu

Volumul recent apărut al lui Gabriel Chifu, *Despre petrecerea de sine și alte poezii*, Editura Școala Ardeleană, este un frumos dar pe care poetul și-l face cu ocazia celei de-a 70-a aniversări. Dar implicit îl face și cititorilor care primesc un corp de texte consistent și valoros, numărând exact atâtea poeme câți ani împlinește autorul în „petrecerea” sa prin lume.

Proverbele și zicătorile exprimă adesea observații corecte, chiar dacă o fac într-un limbaj mai decoltat. Așa este zicala conform căreia orice prost poate să facă dragoste dacă posedă virilitatea necesară. Cred că m-am exprimat suficient de decent, deși forma originală e mult mai plastică. În literatură însă, nu este așa. Sunt foarte mulți autori care au însușiri pe care alții nu le pot dobândi nici prin efectul celor mai albastre pastile, dar care nu își valorifică talentul la nivelul la care ar avea dreptul să sperie. Gabriel Chifu este un caz fericit în care harul nativ se completează, atât în poezie cât și în romane, cu abilitate tehnică, strategii instrumentate cu inteligență și urmărirea tenace, susținută, a scopurilor propuse. Se poate presupune că autorul numeroaselor volume de poezie, alternate cu romane

tot mai consistente, își stabilește obiective precise și, oricât s-ar simți de inspirat, prelucrează ideile încât să obțină maximum de efect. Deși crede, așa cum expune într-o frumoasă artă poetică, faptul că trăiește „ascultând de dictare” că „o mână din cer” îi „scrie viața”, că i se „dă” de sus, el e sigur, de fapt, că atotputernicul, „caligraful” dăruiește, dar nu-i bagă și în traistă.

Poetul își provoacă realitatea și se stârnește pe sine. Premisa ofertantă care – să admitem – îi vine de la demiurg, este ațâțată ca un foc în care autorul suflă continuu, cu intensități diferite. Un astfel de poem este *Venirea îngerilor în orașul inimilor împietrite. O poveste*. Titlul sună foarte promițător și prima strofă, voit prozaică, enunțând rece pogorârea unor îngeri, pare a declanșa un scenariu foarte dinamic și palpitant. Aici strategia naratorului-poet este însă opusă așteptării. Suspansul constă în faptul că îngerii nu se confruntă cu localnicii „cu inimile împietrite”, nici nu-i convertesc, nici nu-i nimicesc pe principiul focului de la Sodoma. Vizitatorii angelici au venit să-i vindece pe împietriți. Dar tocmai „boala” acestora îi împiedică să intre în contact cu agenții mântuirii. Totul e expus conform unei logici impecabile și revine la ideea pe care am prezentat-o mai sus. Nu există vindecare și despietrire cu forța, lipsa receptivității anulează orice intenție, cât de dumnezeiască. Invers decât în cazurile expuse în mitologie, călătorii supraumani nu îi

LIBRIS
prefac pe oameni în stane de piatră (ceea ce poate le-ar sta la îndemână), ci nu le pot umaniza sufletul, rămas în rigiditatea lui stâncoasă, astfel că venirea lor trece de-a dreptul neobservată.

Fiecare poem din carte ar putea purta numele de „poveste” sau mai degrabă „pildă”. Nu au dimensiuni mari, dar sunt foarte dense. Seamănă a fi constituite din materia unor găuri negre a căror masă enormă pe fiecare centimetru cub poate curba lumina.

Gabriel Chifu se apropie firesc și fără emfază de temele mari: (pe)trecerea vieții, și sensul ei, efemerul existenței și speranța continuării ei „de apoi”, adaptarea la lume și refuzul acesteia. O artă poetică explicită redesenează ironic trama poveștii *Punguța cu doi bani*, iar morala pare că se răstoarnă, dar numai pentru a se restabili. Cocoșul moșului arată o lăcomie desfrânată. Cititorul așteaptă găina babei care, ascetică, să triumfe. Dar cocoșul este o metaforă pentru scriitor, care înghite bunurile și frumusețile lumii ca să le reverse apoi într-o carte.

Așa cum am arătat și cum fiecare poem demonstrează, talentul lui Gabriel Chifu, inefabil ca orice talent, n-ar fi nimic fără măiestria lui de a-l utiliza prin mijloacele raționale, premeditate. Unul dintre poemele care mi-a păcut în mod special este cel intitulat *Încă un psalm (Undeva, pe țărmul mării)*. Cel ce „are cuvântul în text” descrie un peisaj paradisiac la malul mării. Totul e limpede și perfect:

plante minutate, miros de rai, marea ca „inima vie, a unei imaginare ființe nemărginite” - frumos vers. Poetul îi crează cititorului rațional așteptarea răsu-cirii acestui loc de vis, spre altceva, terifiant. Dar nu! Vocea autorului se întreabă doar cine e arhitectul sublimului loc și îi aduce slavă, cu recunoștință că l-a pus în mijlocul lui.

Cu asemenea rafinate tehnici de amânare, con-trazicere, surpriză, poetul își ține în mâini dibace discursul și pe auditorul său. Astfel ne convinge că deceniile de viață și de carieră literară au (pe)trecut peste el cu folos. Iar premiile și stima colegială adu-nate în această vreme sunt binemeritate de un pro-fesionist al scrisului și neobosit pe deasupra.